

İstismara bağlı kafa travması: Bilimsel yayınlarda yeri

S. Songül Yalçın

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatri Profesörü

SUMMARY: Yalçın SS. (Department of Pediatrics, Hacettepe University Faculty of Medicine, Ankara, Turkey). Abusive head trauma: the place in scientific papers. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2011; 54: 227-230.

Abusive head trauma (AHT) induced by shaking may result in death or permanent neurologic disability, including encephalopathy, mental retardation, cerebral palsy, cortical blindness, seizure disorders, and learning disabilities. The aim of this study was to detect the numbers of the published articles about "AHT" and "child neglect and abuse (CNA)" in Turkey and the world and the changes observed over time. A systematic literature search was performed for articles published between January 1945 and December 2010 in the Web of Science. Key words utilized were "child" and "abuse or neglect or violence or shaken baby syndrome or abusive head trauma or Munchausen by proxy". Articles giving a keyword as "shaken baby syndrome" were included in AHT. There were 17,241 papers about CNA and 737 (4.3% of CNA) papers about AHT. One hundred thirty-one papers about CNA and 5 papers about AHT (3.8% of CNA) originated from Turkey. Regardless of the types of articles, published articles about CNA increased tremendously, from 70 to 1322, between 1990 and 2009. Similarly, published articles about AHT increased from 9 to 96 between 1995 and 2008. In conclusion, published articles on these topics showed an increase over the last two decades.

Key words: abusive head trauma, shaken baby syndrome.

ÖZET: Sallama sonucu oluşan "İstismara Bağlı Kafa Travması" (İBKT) ölüm ya da ensefalopati, mental retardasyon, kortikal körlük, konvülsiyon, öğrenme sorunlarını içeren kalıcı nörolojik zedelenme oluşturabilir. Bu çalışmanın amacı bir uluslararası veri tabanında İBKT ile çocuk ihmal ve istismarı konulu yayınların sayısını, yıllar içinde değişimini ve Türkiye adresli yayınların miktarını incelemektir. "Çocuk" ve "istismar ya da ihmal ya da şiddet ya da sarsılmış bebek sendromu ya da İBKT ya da oluşturulmuş hastalık" anahtar kelimeleri kullanılarak "Web of Science" veri tabanı ile Ocak 1945 ve Aralık 2010 arası tarandı. Sarsılmış bebek sendromu anahtar kelimesi ile verilen makaleler de İBKT içinde incelendi. Çocuk ihmal ve istismarı konusunda 17241, İBKT konusunda 737 (%4.3) makale saptandı. Türkiye adresli makalelerde bu durum 131 ve 5 (%3.8) idi. Yıllık basılan makale sayısı 1990 ile 2009 yılları arasında hızla artarak 70'den 1322'e ulaştı. Benzer şekilde, yıllık basılan İBKT makale sayısı da 1995 ile 2008 yılları arasında dokuzdan 96'ya çıktı. Sonuç olarak, çocuk ihmal ve istismarı konusunda basılı yayınlarda son yirmi yılda artmıştır.

Anahtar kelimeler: istismara bağlı kafa travması, sarsılmış bebek sendromu.

Çocuk istismarı modern tıpta ilk olarak XIX. yüzyılda tanımlanmıştır.¹ Kronik subdural kanamalar ve uzun kemik kırıkları arasındaki ilişki ilk olarak 1946 yılında dikkat çekmiş² ve sarsma ile ilişkisi 1972 yılında yayınlanmıştır.³ Sarsılmış bebek sendromu (SBS) tanımı ilk olarak 1984 yılında kullanılmıştır.⁴ Bazı yayınlarda "sallanmış bebek sendromu",

"hırpalanmış bebek sendromu" terimleri de kullanılmaktadır. Bu terimler sadece bir olayı tanımlaması nedeni ile "İstismara Bağlı Kafa Travması" (İBKT) teriminin kullanılması önerilmektedir.¹

İstismara bağlı kafa travması çocuğun bakımından sorumlu kişinin çoğunlukla ağlamayı susturmak için çocuğu aşırı sallaması

ya da sarsması sonucu oluşur. Bakım veren bebeği, olay sırasında ya kollarından ya da kollarının altından göğsünden tutarak şiddetle sarsar; çok seyrek olarak da bebeği sert ya da yumuşak bir zemin üzerine atabilir.^{1,5} Hekime başvuru nedeni genellikle kusma, solunum tutması, havale geçirme, aşırı huzursuzluk ya da dalgınlıktır. Fizik muayenede sadece göz dibi muayenesi anlamlı olabilir. Kemik grafileri normal olabilir. Kosta kemiklerine çok bastırılırsa kostaların arka bölümünde kırık olabilir. Çocuk fırlatıldı ise kafatasında yumurta kabuğu kırığı olabilir. İBKT, iki yaş altında çocuk istismarına bağlı en sık ölüm nedenidir.^{1,5} Tanının koyulması için şüphelenilmesi ve ayrıntılı muayene gerekmektedir. Bakım veren kişi sadece sallamanın çocuğa zarar vereceğini düşünemeyebilir. Çocuk bakımı konusunda bilgilendirme ve sallamanın sarsmanın engellenmesi ile İBKT önlenir.^{1,5} Hem konu hakkında ailelerin bilgilendirilmesi hem de vakaların erken tanısı için doktorların eğitimi şarttır. Vakaların erken tanısı İBKT nedenli ölüm ve nörolojik sekin önlenmesini sağlayacaktır. Bu çalışmada İBKT konulu yayınların çocuk ihmali ve istismarı konulu yayınlarının içindeki yüzdesi, yıllara göre değişimi ve ülkemizin durumunun “Web of Science” (WoS)⁶ veri tabanı ile incelenmesi amaçlandı.

Materyal ve Metot

Yayınlar “WoS” veri tabanı ile tarandı. Çocuk yaş grubu içinde ihmali, fiziksel istismar, cinsel istismar, oluşturulmuş hastalık (Munchausen

by Proxy, MBP), istismar, İBKT, SBS, şiddet anahtar kelimesi geçen makaleler tespit edildi. Bu makalelerin ülkelere göre dağılımları ve Türkiye adresli makale sayıları ve ülke sıralaması belirlendi. Genel grup taramasında anahtar kelime olarak “çocuk” ve “ihmal” ya da “istismar” ya da “şiddet” ya da “SBS” “istismara bağlı kafa travması” ya da “MBP” kullanıldı. Tarama süresi 1940 yılı ile 2010 olarak belirlendi. Sonuçlar sayı ve yüzde olarak verildi. Veriler Microsoft Office Excel Çalışma Sayfası 2007 kullanılarak hesaplandı.

Bulgular

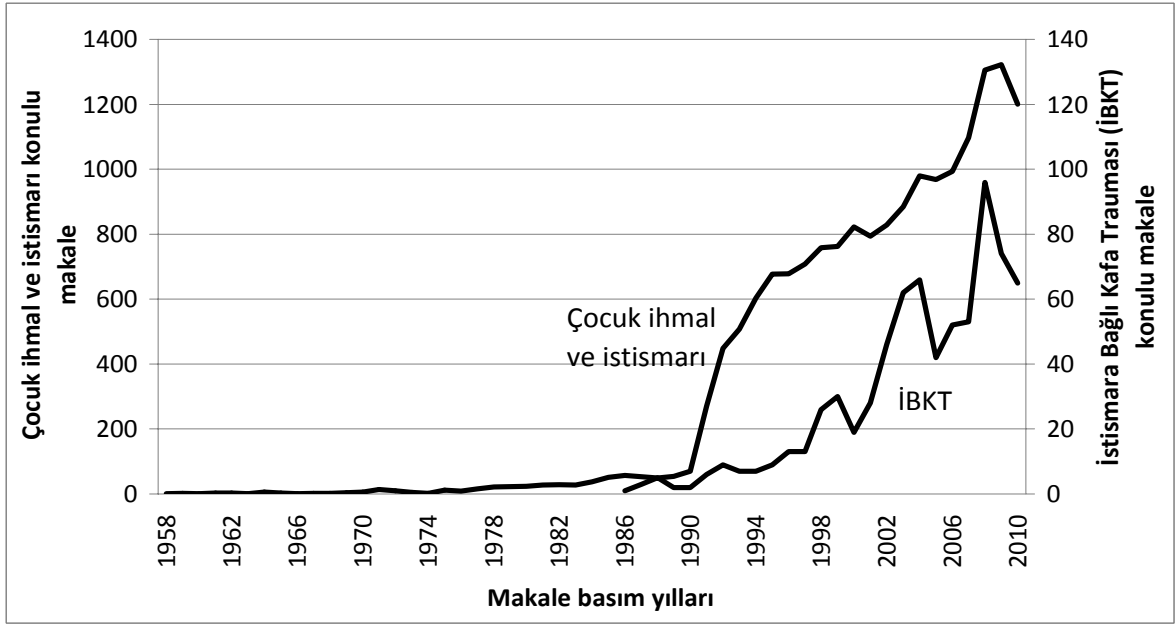
Çocuk ihmali ve istismarı konusunda ilk makale WoS veri tabanı kapsamındaki dergide 1958’de yayınlanmıştır. Makalelerin yıllara göre dağılımı Şekil 1’de verilmiştir. Toplam makale sayısı 2010 yılı sonunda 17241’dir (Tablo I). Tüm yayınların % 0.76’si Türkiye adreslidir. Türkiye, yayının yapıldığı ülke sıralamasında 16. sıradadır. İlk beş sırada ABD (%61.6), İngiltere (%7.7), Kanada (%5.6), Avustralya (%3.7) ve Almanya (%2.8) bulunmaktadır. Tüm yazıların %94’ü İngilizce olarak yazılmış, sadece (25) %2’si Türkçe yazılmıştır.

Şiddet hem Dünya hem de Türkiye’de çocuk ihmali ve istismar konulu yayınların üçte birinde anahtar kelime olarak yer almaktadır (Tablo I). Dünya genelinde yayınların %15.0’ı fiziksel istismar konusunda iken Türkiye’de bu durum %26’dır. Türkiye’de cinsel istismar konulu makale daha azdır (sırasıyla dünyada %25.4 ve Türkiye’de %20.6). Fiziksel istismar

Tablo I. Çocuk ihmali ve istismarı ile istismara bağlı kafa travması konulu yayınların dünya genelinde ve Türkiye adresli olarak yıllara göre dağılımı ve Türkiye’nin ülke sıralamasındaki yeri.

	Toplam yayın		Türkiye adresli yayın		Türkiye’nin ülke sıralamasında yeri
	n	%	n	%	
İBKT*	737	4.3	5	3.8	19
İhmal	2407	14.0	23	17.6	13
Fiziksel istismar	2578	15.0	34	26.0	9
Cinsel istismar	4376	25.4	27	20.6	20
İstismar	12186	70.7	95	72.5	15
Munchausen by proxy	144	0.8	3	2.3	11
Şiddet	6441	37.4	49	37.4	14
Toplam	17241		131		16

*İstismara bağlı kafa travması, sarsılmış bebek sendromu.

Şekil 1. Çocuk ihmal ve istismarı ile istismara bağlı kafa travması (İBKT) konulu yayınların yıllara göre değişimi.

ve cinsel istismar 1245 yayında eş zamanlı olarak işlenmiştir.

Türkiye adresli yayınlar, fiziksel istismar konulu yayınlarda ülke sıralamasında dokuzuncu sırada iken, Münchhausen by proxy konusunda 11. sırada, ihmalde 13. sırada, cinsel istismarda 20. sıradadır (Tablo I).

Yayınlara 123'ü "İBKT" anahtar kelimesini, 682'si "SBS" anahtar kelimesini kullanmakta idi. İBKT konulu yayın sayısı toplam 737'dir (Tablo I). İlk makale 1984 yılında yayınlanmıştır. Yıllık yayınlanan makale sayısı 1982 yılı sonrasında 40'ın üzerine çıkmıştır. Türkiye, İBKT konulu makalelerde dünya genelinde yayın sıralamasında 19. sırada bulunmaktadır. İlk yedi sırada ABD (%52.9), İngiltere (%10.6), Kanada (%8.1), Almanya (%6.2) ve Fransa (%5.6), Avustralya (%2.7) ve İskoçya (%1.76) gelmektedir. Makalelerin toplam beş tanesi Türkiye adreslidir.

Dünya genelinde yayınların % 4.3'ü İBKT konusundadır. Türkiye adresli 131 çocuk ihmal ve istismar konulu makalenin %3.8'i İBKT konuludur.

Tartışma

İBKT insidansı İsviçre'de 14/100000, ABD'de 17/100000, İskoçya'da 24.6/100000, Estonya'da 28.7/100000 olarak bildirilmiştir.⁷⁻¹⁰ Türkiye insidansı konusunda henüz bir yayın

yoktur. Ülkemiz adresli İBKT yayınlarının olması ülkemizde de bu durumun bir sorun olduğunu göstermektedir.¹¹⁻¹⁵ Ulusal dergilerde yayınlanmış İBKT vakaları da bu durumu desteklemektedir.¹⁶⁻¹⁸

Dünyada ve ülkemizde istismar konulu makalelerin son 15-20 yılda artması, hem insidansın hem de konu hakkında duyarlılığın artması sonucu vaka bildiriminin artması olarak yorumlanabilir. Ülkemizde İBKT'nın gerçek boyutunun saptanması için mezuniyet öncesi tıp fakültesi eğitime çocuk istismarı konusunun eklenmesi, klinisyenlerin İBKT'nın tanısı hakkında bilgilerin artırılması gerekmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin en az altı maddesi (19, 32, 34, 37, 38 ve 39'uncu maddeler) çocuk istismarı, ihmal ve önlenmesiyle ilgilidir.¹⁹ Sözleşmenin 19. maddesine göre çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanların, bu haklarını çocuğa zarar verecek şekilde kullanamayacakları vurgulanmaktadır. Sözleşme, Devletin çocuğu anne-babanın ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuğun istismarını önlemek ve bu tür davranışlarla karşılaşan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlamakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. İBKT'nin önlenmesi ile ilgili geliştirilecek programların

daha bebek doğmadan önce aileye ulaştırılması gerekmektedir. İBKT vakalarının önlenmesi için hekimlerin aile danışmanlık eğitimleri sırasında ailelere sallamanın bebeğe zarar vereceğini anlatması gerekmektedir. Ailelere bebek bakımı konusunda bilgi verirken; “Bebekler çok hassastır, bu nedenle sallama, sarsma, hırpalama, hoplatma ile kırılabilir” denilmesi duyarlılık kazanmalarını sağlayabilir. Benzer şekilde, New York’ta hastanede yapılan anne eğitiminin İBKT’yi %47 önlediği bildirilmiştir.²⁰

Bu kapsamda “Emzirme Danışmanlığı” eğitimi kullanılabilir. DSÖ-UNICEF Emzirme Danışmanlığı El kitabı içinde bir oturum sadece ağlayan çocuğa yaklaşım konusundadır.²¹ Çorum’da birinci basamak sağlık kurumunda yapılan çalışmada, emzirme danışmanlığı alan annenin eşinden ve kayınvalidesinden daha fazla bebek bakımı desteği aldığı görülmüştür.²²

Çalışmanın bazı kısıtlılıkları vardır. Bu çalışmada makale tipleri (vaka sunumu, derleme, mektup analizleri) incelenmeye alınmamıştır. Sadece sayısal değerlendirilme yapılmıştır. Bununla birlikte, çocuk istismarı ve ihmali konusunda yayınların yıllara göre değişimini ve konulara göre dağılımını veren ilk çalışmadır.

Sonuç olarak, İBKT konusunda yayınlar son 15 yıl içinde artmıştır, vaka bildiriminin artması hem duyarlılığın hem de görülen vaka sayısının arttığını göstermektedir. İBKT vakalarının önlenmesi konusunda projeler üretilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Christian CW, Block R; Committee on Child Abuse and Neglect; American Academy of Pediatrics. Abusive head trauma in infants and children. *Pediatrics* 2009; 123: 1409-1411.
2. Caffey J. Multiple fractures in long bones of infants suffering from chronic subdural hematoma. *AJR Am J Roentgenol* 1946; 56: 163-173.
3. Caffey J. On the theory and practice of shaking infants. *Am J Dis Child* 1972; 124: 161-169.
4. Ludwig S, Warman M. Shaken baby syndrome: a review of 20 cases. *Ann Emerg Med* 1984; 13: 104-107.
5. Herman BE, Makoroff KL, Corneli HM. Abusive head trauma. *Pediatr Emerg Care* 2011; 27: 65-69.
6. http://apps.isiknowledge.com/WOS_GeneralSearch_input.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&SID=Q1eM6jlei7OoehiN1cF&preferencesSaved=&highlighted_tab=WOS
7. Barlow KM, Minns RA. Annual incidence of shaken impact syndrome in young children. *Lancet* 2000; 356: 1571-1572.
8. Fanconi M, Lips U. Shaken baby syndrome in Switzerland: results of a prospective follow-up study, 2002-2007. *Eur J Pediatr* 2010; 169: 1023-1028.
9. Keenan HT, Runyan DK, Marshall SW, Nocera MA, Merten DF, Sinal SH. A population-based study of inflicted traumatic brain injury in young children. *JAMA* 2003; 290: 621-626.
10. Talvik I, Metsvaht T, Leito K, et al. Inflicted traumatic brain injury (ITBI) or shaken baby syndrome (SBS) in Estonia. *Acta Paediatr* 2006; 95: 799-804.
11. Gencer O, Ozbek A, Bozabali R, et al. Suspected child abuse among victims of home accidents being admitted to the emergency department: a prospective survey from Turkey. *Pediatr Emerg Care* 2006; 22: 794-803.
12. Oral R, Yagmur F, Nashelsky M, Turkmen M, Kirby P. Fatal abusive head trauma cases: consequence of medical staff missing milder forms of physical abuse. *Pediatr Emerg Care* 2008; 24: 816-821.
13. Sam B, Akyildiz EU, Karayel FA, et al. Shaken baby syndrome: two case report. *Forensic Sci Int* 2003; 136 (Suppl): 398.
14. Saz EU, Mendez D, Doughty CB. Associations with retinal hemorrhages and intracranial injury in abusive head trauma. *Acta Paediatr* 2008; 97(Suppl): 98-99.
15. Yagmur F, Asil H, Canpolat M, et al. Short distance falls and shaken baby syndrome: case report. *Turk Klin Tıp Bilim* 2010; 30: 766-771.
16. Anıl AB, Anıl M, Astaroğlu G, Şen S, Aksu N. Çocuk istismarına bağlı ölümcül kafa travması: iki vaka. *Çocuk Dergisi Çocuk Dergisi* 2009; 9: 199-202.
17. Demirci Ş, Doğan KH, Erkol Z, Deniz İ. Evaluation of 0-18 years age group deaths in Konya between 2001-2006. *Türkiye Klinikleri J Foren Med* 2007; 4: 121-126.
18. Tüzün B, Üçsel R, Alkan N, Çıtak A, Fincancı RŞ. Sarsılmış bebek sendromu: süt çocukluğu döneminde konvülsiyon-çocuk istismarı ilişkisi: üç adli olgu sunumu. *Adli Tıp Bülteni* 2000; 5: 168-172.
19. UNICEF. FACT SHEET: A summary of the rights under the Convention on the Rights of the Child. http://www.unicef.org/crc/files/Rights_overview.pdf
20. Dias MS, Smith K, DeGuehery K, Mazur P, Li V, Shaffer ML. Preventing abusive head trauma in infants and young children: a hospital-based, parent education program. *Pediatrics* 2005; 115: e470-477.
21. Breastfeeding counselling: a training course. WHO/CDR/93.4, UNICEF/NUT/93.2. http://www.who.int/child_adolescent_health/documents/pdfs/bc_trainers_guide.pdf
22. Erkul PE, Yalçın SS, Kiliç S. Evaluation of breastfeeding in a baby-friendly city, Corum, Turkey. *Cent Eur J Public Health* 2010; 18: 31-37.